

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

ADANA SİNEMA MİRASI

Koruma Kılavuzu

ADANA CINEMA HERITAGE

Safeguarding Guideline

Ortak Kùltür Mirası: Tùrkiye ve AB Arasında Koruma ve Diyalog-II (CCH-II) Hibe Programı
Grant Scheme for Common Cultural Heritage: Preservation and dialogue between Turkey and the EU-II (CCH-II)

ADANA SİNEMA MİRASI

Koruma Kılavuzu

“Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İerik tamamıyla Uan Balon ocuk ve Gençlik Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin grüşlerini yansıtmak zorunda değildir.”

“This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Flying Balloon Children and Youth Association and do not necessarily reflect the views of the European Union.”

*for English, please see page 9
for Dutch, please see page 17*

Adana Sinema Mirası Projesi

1960'lardan itibaren Adana'nın toplumsal ve kültürel yaşamı, bir bakıma sinemaların etrafında biçimlenmiştir. Bu dönemde çoğu açık hava sineması olmak üzere, 130'dan fazla sinema mekânı ve 90 kadar da film dağıtım şirketi şehirde faaliyet göstermektedir. Merkezinde Adana'nın bulunduğu Güney Bölge İşletmesi -ve bu bölgeye özgü film üretim biçimi ve karmaşık yapım yöntemleri-, 1960-1980 döneminde, ulusal film endüstrisini destekleyecek kadar güçlüdür. Bütün bunlarla beraber Adana, işlevsel ve toplumsal olarak çok katmanlı bir şehirdir ve birçok kültürel değeri bünyesinde barındırmaktadır. Bu dönemde sinemaya gitmek, şehirdeki farklı sınıf ve tabakaların en önemli kültürel etkinliğidir. Ne var ki, şehrin ekonomik çöküşüne koşut bir biçimde -kimi zaman ekonomik çöküşe doğrudan bağlı olmasa da-, Adana'nın film endüstrisinin yapısı da zayıflamış ve 1970'lerin ortalarından itibaren çöküş başlamıştır. Şehrin fizikî haritasını alt-üst eden bir dizi dönüşümün ardından sinema mekânların çoğu tarihe karışmıştır.

Şehrin bu zengin sinema tarihini araştıran Adana Sinema Mirası projesi şu etkinlikleri içermektedir: 1. Yaklaşık 120 yıllık Adana sinema tarihinin araştırılması, 2. Geçmişten bugüne, Adana'da faaliyette bulunan sinema mekânlarının tespit edilmesi ve haritalanması, 3. Adana sinema tarihi gezi rotalarının ve kataloğunun oluşturulması, 4. Adana sinema tarihiyle ilgili ulusal ve uluslararası akademik çalıştay ve konferansların düzenlenmesi, 5. Belçika'nın Antwerp ve Gent şehirlerinde sinema tarihini araştıran uzmanlardan yararlanarak Adana sinemalarının kültürel miras olarak tanınması çalışmalarının gerçekleştirilmesi.

Kültürel Miras Olarak Sinema İçin Diyalog: Sınırlar-Arası Diyalog Yoluyla Adana'da Sinemaların Somut Olmayan Kültürel Miras Olarak Kimliklendirilmesi, Tanınması ve Topluluk Temelli Envanterinin Çıkarılması (Adana Sinema Mirası) Projesi T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Avrupa Birliği'nin mali desteği ile hayata geçirilen "Ortak Kültür Mirası: Türkiye ve AB Arasında Koruma ve Diyalog-II (CCH-II) Hibe Programı" kapsamında hibe desteği almıştır. Programın Sözleşme Makamı, Merkezi Finans ve İhale Birimidir. "Ortak Kültür Mirası: Türkiye ve AB Arasında Koruma ve Diyalog-II (CCH-II) Hibe Programı", Türk ve AB kuruluşları arasında ortaklaşa uygulanan ortak kültürel miras faaliyetlerinin teşvik edilmesini ve geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu hibe programının genel hedefi, kültür, sanat ve kültürel miras yoluyla sivil toplum diyalogunun, kültürel miras konusunda uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve Türkiye'de kültürel değerlerin teşvik edilmesidir.

Uçan Balon Çocuk ve Gençlik Derneği (Adana) tarafından yürütülen bu projenin ortakları Çukurova Üniversitesi, Antwerp Üniversitesi (Belçika) ve Gent Üniversitesi'dir (Belçika). Adana Büyükşehir Belediyesi ve Sabri Şenevi Sinema Evi ise projenin faydalanıcı ortakları arasında yer almaktadır.

1. Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) nedir?

Bu kılavuz, yerel yetkililer, topluluk paydaşları, eğitimciler, savunucular ve gençler arasında sinema kültürünün somut olmayan miras olarak korunmasının önemi, kültürel uygulamaların belirlenmesi ve belgelenmesi yoluyla envanter oluşturulması ve kültürel mirasın yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde sürdürülebilir kalkınmadaki kritik rolünün vurgulanması konularında farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

UNESCO somut olmayan kültürel mirası şu şekilde tanımlar: “Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur.”¹

2. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi

Sözleşme, 2003 yılında UNESCO Genel Konferansı tarafından kabul edilen ve dünya çapında 180 ülke tarafından onaylanan (Kasım 2021) uluslararası bir yasal araçtır. Somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik ilk bağlayıcı çok-taraflı araçtır ve dört temel hedefi vardır:

- Somut olmayan kültürel mirasın, sürekli uygulanması ve aktarılması yoluyla korunması;
- İlgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı gösterilmesini sağlamak;
- Somut olmayan kültürel mirasın önemi ve karşılıklı tanınmasının sağlanması konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde farkındalık yaratmak; ve
- Koruma için her düzeydeki tüm paydaşlar arasında katılımı ve uluslararası işbirliğini artırmak.

Sözleşme, el sanatları, şarkılar, danslar veya müzik aletleri gibi somut tezahürlerin yaratılmasından ziyade mirasın aktarılması ya da kuşaktan kuşağa iletilmesi vurgulamaktadır.

3. Somut olmayan kültürel miras olarak sinema kültürü

Sinemaya gitme deneyimi, mekânsal olarak bağlamsallaşmış kültürel ve toplumsal bir pratiktir. Yukarıda belirtilen tanıma göre, somut olmayan kültürel mirasın üç ana bileşeni vardır: Pratik (eylem boyutu), kültürel çevre (mekânsal boyut) ve insan topluluğu (toplumsal boyut). Bu boyutları sinemayla ilgili faaliyetlere kültürel değerler olarak uygulayacak olursak, sinemaya gitme faaliyeti ve deneyimi 1. boyutu, tarihi sinema mekânları 2. boyutu, sinemaya gitmenin sosyal bağlamı ve bir topluluk oluşturma faaliyeti olarak sinemaya gitme ise 3. boyutu karşılamaktadır. Sinema, hem toplumsal ve kültürel bir pratik hem de bir sanat formu olarak tarihsel olarak kuşaklar arasında paylaşılmaktadır.

Ercole ve meslektaşlarına göre, “sinema izleyicileri üzerine yapılan araştırmalar, sinema mirasını, sinemalarla ve film ve film yapımının sosyal karşılığı olarak sinema izleme deneyimiyle ilgili yeni bir kültürel kategori olarak dahil ederek kültürel mirasın kapsamını genişletme potansiyeline sahiptir: bu anlamda kültürel mirasın tüketimi başlı başına kültürel bir olgu haline gelir.”²

Geleneksel olarak kültürel miras olarak kabul edilmese de filmler, günlük yaşamda kültürler arasında yaygın bir şekilde dolaşıma sokulup paylaşıldığından hem kolektif hem de kişisel düzeyde tarihi belgeleme ve anlamlandırma çabalarımızda önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, tarihi sinema mekanları sinema kültürünün somut biçimleri olarak kabul edilebilir. Somut mirasın bazı yönleri sıklıkla somut olmayan kültürel mirasla bağlantılıdır. Sonuç olarak Sözleşme, somut olmayan kültürel miras araçlarını, nesnelere, eserlerini ve kültürel mekânlarını da tanımına dâhil etmektedir. Sosyal

¹ UNESCO (2003) Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. Paris: UNESCO.

² Ercole, P., Gennari, D. T., Dibeltulo, S. and Van de Vijver, L. (2016) ‘Cinema heritage in Europe: preserving and sharing culture by engaging with film exhibition and audiences’, *Alphaville: Journal of Film and Screen Media*, 11, pp. 1–12. doi: 10.33178/alpha.11.00.

bağlamı içinde sinema deneyimleri, nesiller boyunca paylaşılan kültürel uygulamalar ve bilgi olarak somut olmayan kültürel mirasın bir parçasıdır. 2003 Sözleşmesi somut olmayan kültürel mirasın beş alanını listelemektedir ve sinema kültürü “sosyal uygulamalar, ritüeller ve festival etkinlikleri”nin en yaygın örneklerinden biridir.

4. Somut olmayan kültürel miras olarak sinema kültürünün korunmasına yönelik tedbirler

4.1. Kurumsal ve beşeri kapasite

- Sinema kültürünün korunması için kültürel mirasın korunmasına ilişkin ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler doğrultusunda belirlenmiş veya kurulmuş bir veya daha fazla yetkili organ, sinema mirasının sürdürülebilir yönetişiminin anahtarıdır.
- Sinema mirasının korunması ve yönetimine, özellikle ilgili topluluklar, gruplar ve bireylerin geniş ve kapsayıcı katılımı, danışma organları veya diğer koordinasyon mekanizmaları aracılığıyla teşvik edilmelidir. Kapsayıcılık, yerli halklar, göçmenler ve mülteciler, farklı yaş ve cinsiyetten insanlar, engelliler ve hassas grupların üyeleri de dahil olmak üzere toplumun tüm sektör ve katmanlarını kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır.
- Sinema kültürü dokümantasyonuna yönelik kurum, kuruluş ve/veya girişimler desteklenmeli ve bunların materyalleri sinema mirasının devam eden uygulamalarını ve aktarımını desteklemek için kullanılmalıdır.
- Kültür merkezleri, uzmanlaşmış merkezler, araştırma kurumları, müzeler, arşivler, kütüphaneler, her türlü sinema mekânı vb. sinema mirasının korunması ve yönetimine katkıda bulunmalıdır.
- Yükseköğretim kurumları sinema kültürü alanında kapsayıcı bir temelde müfredat sunabilir.
- Topluluk temelli veya STK tabanlı girişimler, sinema mirasının korunması konusunda kapsayıcı bir temelde eğitim sağlamalıdır.
- Sinema kültürü ve mirası alanlarında çalışanlara kapsayıcı bir temelde SOKÜM konusunda kapasite geliştirme sağlamak üzere eğitim programları tasarlanmalıdır.

4.2. Aktarım ve eğitim

Somut olmayan kültürel mirasın korunabilmesi, içinde bulunduğu toplumla ilgili olması, sürekli olarak yeniden yaratılması ve kuşaktan kuşağa aktarılması ile mümkündür. Bilgi, beceri ve anlam aktarımı, somut olmayan kültürel mirasın korunmasının merkezinde yer alır. Hem örgün hem de yaygın eğitim, halkın kültürel mirasın değerini daha iyi anlamasına yardımcı olmayı ve sonuç olarak sinema kültürünü günlük yaşamda korumayı ve sürdürmeyi amaçlar.

- Uygulayıcılar ve taşıyıcılar, sinema mirası eğitim programlarının tasarlanması ve geliştirilmesinde ve/veya miraslarının aktif olarak sunulması ve aktarılmasında kapsayıcı bir şekilde yer almalıdır.
- Sinema kültürü ve aktarımının güçlendirilmesi ile ilgili müfredat dışı faaliyetler topluluklar, gruplar, STK'lar veya miras kurumları tarafından üstlenilmelidir.
- Okul öğrencileri, eğitim programları ve müfredat aracılığıyla kendi topluluklarının veya gruplarının sinema kültürüne ve başkalarının SOKÜM'üne saygı duymayı ve bunları yansıtmayı öğrenebilirler.
- Varlıkları SOKÜM'ün ifade edilmesi için gerekli olan sinema mekânlarının ve hafıza mekânlarının korunması için eğitim programları tasarlanmalıdır.
- Yükseköğretim kurumları, sinema kültürü alanında sinema mirasının uygulanmasını ve aktarılmasını güçlendiren müfredat ve dereceler sunabilir.
- Çocuklar ve gençler için özel olarak tasarlananlar da dahil olmak üzere her türden film festivali, sinema kültürünün kuşaklar arasındaki taşıyıcısıdır.
- Tarihi sinema mekânlarının küçük müdahalelerle yenilenmesi ve mevcut olan yerlerde açık hava film gösterimleri ile geçmiş sinema deneyimlerinin ve anı mekanlarının mirası aktaracak şekilde tasarlanması gibi yenileme faaliyetlerinin yapılması önemlidir.

4.3. Envanter çıkarma ve araştırma

Envanterler, sinema mirasının korunmasının ayrılmaz bir parçasıdır.

- Topluluklar, gruplar ve ilgili STK'lar, koruma çabalarını bilgilendiren ve güçlendiren sinema mirası envanterlerinin oluşturulması için işbirlikçi ve katılımcı platformlarda çalışmalıdır.
- Bu bağlamda, toplumun tüm kesimlerinin, cinsiyet ayırmaksızın ve tüm bölgelerin uygulamaları ve ifadeleri de dahil olmak üzere, adil ve uygulanabilir miras topluluğu katılımı oluşturma zorluğunu ele almak için katılımcı yönetim modelleri ve yöntemleri geliştirmek merkezi bir öneme sahiptir.
- Araştırmaları, bilimsel, teknik ve sanatsal çalışmaları, belgeleme ve arşivlemeyi teşvik etmek için, korumaya yönelik ve ilgili etik ilkelere uygun olarak yürütülecek mali ve diğer destek biçimleri oluşturulmalıdır.
- Sinema mirasına ilişkin araştırmalar, topluluk üyeleriyle birlikte özgür, önceden, sürekli ve bilgilendirilmiş rıza yoluyla yürütülmelidir.
- Araştırmacılar, araştırma yaparken her türden arşiv, müze ve dijital envanterler (örneğin kültürel haritalama ve CBS haritalama) gibi kaynaklarla işbirliği yapabilir; topluluklar içinde araştırma yürütebilir. Derinlemesine görüşmeler ve sözlü tarih metodolojileri sinema mirası çalışmalarının ayrılmaz bir parçasıdır. Diğer araştırma metodolojileri ve teknikleri bunlarla sınırlı olmamakla birlikte şunları içerir:
 - Odak grup görüşmeleri
 - Gösteriler ve yeniden canlandırmalar
 - İlgili araştırmalar ve literatürün gözden geçirilmesi
 - Dijital beşerî bilimler yöntemlerinin kullanılması
- Envanterler geniş bir malzeme koleksiyonu aracılığıyla oluşturulur. Malzeme türleri aşağıdakileri içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir:
 - Devlet belgeleri, yasal evrak, kurumsal kayıtlar, kişisel evrak, günlükler ve anılar dahil olmak üzere metinsel kayıtlar;
 - Elektronik kopyalar, mikrofilm ve fotoğrafik reproduksiyonlar;
 - Duyurular, reklamlar, program broşürleri, posterler ve haritalar dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere kâğıt üzerindeki çalışmalar;
 - Görüntüler ve filmler;
 - Sinema ve film dergileri;
 - Sesli ve görüntülü röportajlar;
 - Kitaplar, broşürler, el yazmaları ve transkripsiyonlar;
 - Müzik kayıtları ve notaları;
 - Fotoğrafların orijinaleri ve baskı kopyaları, fotoğraf albümleri, asetatlar ve fotoğraf negatifleri.
- Dokümantasyon ve araştırma bulguları topluluklar, gruplar ve bireyler için erişilebilir olmalıdır.
- Sinema mirasına ilişkin araştırma, belgeleme ve akademik, teknik ve sanatsal çalışmaların sonuçları hem kentsel hem de kırsal bağlamlarda korumayı geliştirmek için kullanılmalıdır.

4.4. Politikaların yanı sıra yasal ve idari tedbirler

- Sinema mirasını ve onun korunmasını bütünleştiren ve çeşitliliğini yansıtan kültür politikaları ve/veya yasal ve idari tedbirler oluşturulmalı veya revize edilmeli ve yerel bağlamlarda uygulanmalıdır.
- Bu politika ve tedbirler, sinema mirasının yönetişimini ve aktarımını da içermektedir. Bu nedenle, sinema mirasının ve topluluklarının çeşitliliğini yansıtan eğitim politikaları kilit önem taşımaktadır.
- Sinema mirasını ve onun korunmasını bütünleştiren kültür politikaları ve/veya yasal ve idari tedbirler, toplulukların, grupların ve bireylerin aktif katılımıyla şekillendirilmelidir.

- Sinema mirasının uygulanmasını ve aktarılmasını kolaylaştırmak ve/veya teşvik etmek ve uygulanması için gerekli kaynakların mevcudiyetini artırmak için uygun mali veya finansal tedbirler veya teşvikler oluşturulmalı veya revize edilmelidir.

4.5. Farkındalık artırma

2003 Sözleşmesi'ne göre, yalnızca topluluklar tarafından kendilerine ait olarak tanınan ve onlara bir süreklilik ve kimlik duygusu sağlayan somut olmayan kültürel miras korunmalıdır. Sözleşme 'tanımayı', toplulukların belirli uygulamaların, ifadelerin, temsillerin, bilgi ve becerilerin yanı sıra bunlarla ilişkili araçların, nesnelerin, eserlerin ve kültürel alanların kültürel miraslarının bir parçası olduğunu kabul ettikleri resmi veya daha sıklıkla resmi olmayan bir süreç olarak tanımlamaktadır.

- Farkındalık artırma eylemleri, ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin kapsayıcı katılımını yansıtmalıdır.
- Sinema mirasının belirli unsurlarına ilişkin bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi için ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin özgür, önceden, sürekli ve bilgilendirilmiş rızaları alınmalıdır.
- Gençlik, sinema mirasının korunmasının ayrılmaz bir parçasıdır. Gençler, kendi topluluklarının veya gruplarının sinema mirası hakkında bilgi toplamak ve yaymak da dahil olmak üzere bilinçlendirme faaliyetlerine aktif olarak katılmalıdır.
- SOKÜM'ün önemi ve korunması konusunda farkındalık yaratmak için, bilgi ve iletişim teknolojileri ve her türlü medya, özellikle de yeni medya yaygın bir şekilde kullanılmalıdır. Medyada yer alma, sinema kültürlerinin ve somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda farkındalığı artırır.
- Sinema kültürü ve sinema mirasını koruma programları ve tedbirleri üzerine akademik, teknik ve sanatsal çalışmalar tüm tarafların erişimine açık olmalıdır.
- Performanslar, gösterimler ve sergiler sinema mirası bilgi ve araçlarının çoğaltılması için kilit eylemlerdir.
- Yerel bağlamlarda olası turlar için güzergahlar toplanmalı ve turlar düzenlenmelidir.
- Bilinçlendirme faaliyetlerinin sosyal etkisi, süreklilik ve katılım açısından gözlemlenmeli ve/veya incelenmelidir.

4.6. Toplulukların, grupların ve bireylerin yanı sıra diğer paydaşların katılımı

Koruma tedbirleri her zaman topluluğun rızası ve katılımıyla geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Somut olmayan kültürel miras olarak sinema kültürü, topluluk üyelerine bir süreklilik duygusu sağlarken, aynı zamanda hızla artan kültürel çeşitliliğe uyum sağlamak için gereken esneklik ve dinamikleri de sunar.

- Topluluklar, gruplar ve bireyler, kapsayıcı bir temelde ve mümkün olan en geniş ölçekte, genel olarak sinema mirasının ve kayıtlı olsun ya da olmasın, SOKÜM'ün belirli unsurlarının korunmasına katılırlar.
- Veri toplamak için kitle kaynak tekniklerinin kullanılması gibi araştırmalar da dahil olmak üzere, mirasla ilgili tüm faaliyetlere tüm tarafların katılımı sağlanmalıdır.
- Sinema mirasının korunmasında yerel yönetimlerin, STK'ların, sivil toplum aktörlerinin ve özel sektörün işbirliği teşvik edilmelidir.
- Toplulukların, sivil toplum kuruluşlarının, akademisyenlerin, uzmanların, araştırma kurumlarının ve uzmanlık merkezlerinin sinema mirasının korunmasına yönelik bilimsel, teknik ve sanatsal çalışmaları izlemesi ve yürütmesi için elverişli bir ortam sağlanmalıdır.

4.7. Uluslararası katılım

Sinema kültürlerinin korunması ve sürdürülebilirliği için uluslararası toplumla işbirliği esastır.

- Sinema mirası alanında faaliyet gösteren topluluklar, gruplar ve bireyler, STK'lar, uzmanlar, uzmanlık merkezleri ve araştırma enstitüleri arasında uluslararası ağlar oluşturulmalıdır.
- Sinema mirası alanında faaliyet gösteren STK'lar, uluslararası miras kuruluşlarına akredite olmaya ve bu kuruluşların faaliyetlerine katılmaya teşvik edilmelidir.
- Fuarlar, festivaller, filmler, sergiler, seminerler, sempozyumlar, çalıştaylar, eğitim kursları ve konferanslar gibi yerel, ulusal ve uluslararası etkinlikler teşvik edilmeli ve bu etkinliklerin materyal, belge ve diğer sonuçlarının yayınlanması ve yaygınlaştırılması desteklenmelidir.
- Sözleşmeye taraf devletler, UNESCO'nun SOKÜM fonundan ve Creative Europe, Europa Nostra gibi diğer uluslararası programlardan mali veya teknik yardım almaya ve sinema mirası için bu tür yardımlardan kaynaklanan koruma programlarını uygulamaya teşvik edilmelidir.

5. Sinema Kültürünü Korumaya Yönelik Etik İlkeler

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Etik İlkeler, UNESCO tarafından 2003 Sözleşmesi ve insan haklarını koruyan mevcut uluslararası normatif belgelerin ruhuna uygun olarak hazırlanmıştır.³

1. Topluluklar, gruplar ve uygun olduğu hallerde bireyler kendi sinema miraslarının korunmasında birincil role sahip olmalıdır.
2. Toplulukların, grupların ve uygun olduğu hallerde bireylerin sinema mirasının yaşayabilirliğini sağlamak için gerekli uygulamaları, temsilleri, ifadeleri, bilgi ve becerileri sürdürme hakları tanınmalı ve bunlara saygı gösterilmelidir.
3. Karşılıklı saygının yanı sıra sinema mirasına saygı ve bu mirasın karşılıklı olarak takdir edilmesi, Devletler arasındaki ve topluluklar, gruplar ve uygun olduğu hallerde bireyler arasındaki etkileşimlerde hâkim olmalıdır.
4. Sinema mirasını yaratan, koruyan, sürdüren ve aktaran topluluklar, gruplar ve uygun olduğu durumlarda bireylerle olan tüm etkileşimler şeffaf işbirliği, diyalog, müzakere ve istişare ile karakterize edilmeli ve özgür, önceden, sürekli ve bilgilendirilmiş rızalarına bağlı olmalıdır.
5. Toplulukların, grupların ve bireylerin, silahlı çatışma durumları da dahil olmak üzere, sinema mirasını ifade etmek için varlığı gerekli olan araçlara, nesnelere, eserlere, kültürel alanlara ve hafıza mekanlarına erişimi sağlanmalıdır.
6. Her topluluk, grup veya birey, kendi somut olmayan kültürel mirasının değerini kendisi belirlemeli ve bu somut olmayan kültürel miras, değer veya kıymet konusunda dış değerlendirmelere tabi tutulmamalıdır.
7. Sinema mirasını yaratan topluluklar, gruplar ve bireyler, bu mirastan kaynaklanan manevi ve maddi çıkarların korunmasından ve özellikle de bu mirasın topluluk üyeleri veya başkaları tarafından kullanılması, araştırılması, belgelenmesi, tanıtılması veya uyarlanmasından yararlanmalıdır.
8. Somut olmayan kültürel mirasın dinamik ve yaşayan doğasına sürekli saygı gösterilmelidir. Özgünlük ve ayrıcalık, somut olmayan kültürel mirasın korunmasında endişe ve engel teşkil etmemelidir.
9. Topluluklar, gruplar, yerel, ulusal ve ulus ötesi kuruluşlar ve bireyler, somut olmayan kültürel mirasın veya bunu uygulayan toplulukların yaşayabilirliğini etkileyebilecek her türlü eylemin doğrudan ve dolaylı, kısa vadeli ve uzun vadeli, potansiyel ve kesin etkilerini dikkatle değerlendirmelidir.
10. Topluluklar, gruplar ve uygun olduğu hallerde bireyler, somut olmayan kültürel miraslarına yönelik, bağlamından koparılması, metalaştırılması ve yanlış temsil edilmesi de dahil olmak üzere, neyin tehdit oluşturduğunun belirlenmesinde ve bu tür tehditlerin nasıl önleneceği ve azaltılacağına karar verilmesinde önemli bir rol oynamalıdır.

³ https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts-2020_version-EN.pdf

11. Kültürel çeşitliliğe ve toplulukların, grupların ve bireylerin kimliklerine tam olarak saygı gösterilmelidir. Topluluklar, gruplar ve bireyler tarafından tanınan değerlere saygı ve kültürel normlara duyarlılık çerçevesinde, toplumsal cinsiyet eşitliğine, gençlerin katılımına ve etnik kimliklere saygıya özel dikkat, koruma tedbirlerinin tasarlanması ve uygulanmasına dahil edilmelidir.
12. Somut olmayan kültürel mirasın korunması insanlığın genel menfaatinedir ve bu nedenle ikili, alt-bölgesel, bölgesel ve uluslararası taraflar arasında işbirliği yoluyla üstlenilmelidir; bununla birlikte, topluluklar, gruplar ve uygun olduğu hallerde bireyler kendi somut olmayan kültürel miraslarına asla yabancılaştırılmamalıdır.

ADANA CINEMA HERITAGE

Safeguarding Guideline

“Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İerik tamamıyla Uan Balon ocuk ve Gençlik Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin grüşlerini yansıtmak zorunda değildir.”

“This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Flying Balloon Children and Youth Association and do not necessarily reflect the views of the European Union.”

Adana Cinema Heritage Project

Since the 1960s, Adana's social and cultural life has been shaped around cinemas. More than 130 venues, primarily open-air cinemas, and about 90 film distribution companies were operating in the city during this period. The Southern Region Management with Adana at its centre -the film production mode and complex production methods unique to this region- was strong enough to support the national film industry in the 1960-1980 period. In addition, Adana was a socially multi-layered city and contained many cultural values and traditions. In this period, going to the movies was the most important cultural activity for people coming from different classes and strata in the city. However, parallel to the city's economic collapse - although sometimes not directly related to the financial collapse - Adana's film industry weakened, and the failure started in the mid-1970s. After a series of transformations that cluttered the city's physical scape, most cinema venues have vanished into history.

The Adana Cinema Heritage project, which explores this rich cinema history of the city, includes the following activities: 1. Researching the approximately 120-year-old Adana cinema history, 2. Identifying and mapping the cinema venues operating in Adana from past to present, 3. Routing the Adana cinema history tour and preparing a catalogue, 4. Organizing national and international academic workshops and conferences on the history of Adana cinema and, 5. Carrying out the activities for recognising Adana cinemas as cultural heritage by collaborating with experts who study the history of cinema in Antwerp and Ghent, Belgium. Dialogue for Cinema as Cultural Heritage: Identification, Recognition and Community-Based Inventory of Cinemas as the Intangible Cultural Heritage in Adana via Cross-Border Dialogue (Adana Cinema Heritage) Project is supported under the "Grant Scheme for Common Cultural Heritage: Preservation and Dialogue between Turkey and the EU-II (CCH-II)" implemented by the Ministry of Culture and Tourism with the financial support of the European Union. The "Grant Scheme for Common Cultural Heritage: Preservation and Dialogue between Turkey and the EU-II (CCH-II)" aims at promotion and enhancement of common cultural heritage activities implemented in partnership between Turkish and EU organizations. The Ministry of Culture and Tourism is responsible institution for the technical implementation of the Grant scheme Programme, while the Central Finance and Contracts Unit is the Contracting Authority.

The project is carried out by the Flying Balloon Child and Youth Association (Adana), and the partners are Çukurova University, Antwerp University (Belgium) and Gent University (Belgium). Adana Metropolitan Municipality and Sabri Şenevi Cinema House are among the project's associates.

1. What is intangible cultural heritage (ICH)?

This guideline aims to raise awareness among local authorities, community stakeholders, educators, advocates, and youths about the importance of safeguarding cinema culture as intangible heritage, creating inventories through the identification and documentation of cultural practices, and emphasizing the critical role of cultural heritage in sustainable development at the local, national and international levels.

UNESCO defines intangible cultural heritage as “the practices, representations, expressions, knowledge, skills – as well as the instruments, objects, artefacts and cultural spaces associated therewith – that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage. This intangible cultural heritage, transmitted from generation to generation, is constantly recreated by communities and groups in response to their environment, their interaction with nature and their history, and provides them with a sense of identity and continuity, thus promoting respect for cultural diversity and human creativity.”⁴

2. The UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

The Convention is an international legal instrument that was adopted by UNESCO’s General Conference in 2003 and has been ratified by 180 countries around the globe (November 2021). It is the first binding multilateral instrument for the safeguarding of intangible cultural heritage, and has four primary goals:

- safeguard intangible cultural heritage through continued practice and transmission of heritage;
- ensure respect for the intangible cultural heritage of the communities, groups and individuals concerned;
- raise awareness at the local, national and international levels of the importance of the intangible cultural heritage and of ensuring mutual recognition thereof; and
- enhance engagement and international cooperation for safeguarding among all stakeholders at all levels.

The Convention emphasizes transmission or passing down heritage from generation to generation rather than the creation of concrete manifestations such as crafts, songs, dances, or musical instruments.

3. Cinema culture as intangible cultural heritage

Cinemagoing is a cultural and social practice which is spatially contextualised. According to the definition indicated above, intangible cultural heritage has three major components: a practice (action dimension), a cultural environment (spatial dimension) and a community of people (social dimension). If we are to apply those dimensions to cinema-related activities taken as cultural values, the activity and experience of cinemagoing meet the 1st dimension, historic cinema venues meet the 2nd, and the social context of cinemagoing and cinemagoing as a community-building activity meets the 3rd dimension. Cinema as both a social and cultural practice and an art form is shared historically by and among generations.

According to Ercole and his colleagues, “research on cinema audiences has the potential to broaden the scope of cultural heritage by including cinema heritage as a new cultural category, which relates to cinemas and the experience of cinemagoing as the social counterpart of film and filmmaking: in this sense the consumption of cultural heritage becomes a cultural phenomenon in its own right.”⁵

While not conventionally recognized as cultural heritage, films play a substantial role in our efforts to document and make sense of history on both collective and personal levels as widely circulated and shared among cultures in everyday life. Furthermore, historical cinema venues can be considered

⁴ UNESCO (2003) *The UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Paris: UNESCO.

⁵ Ercole, P., Gennari, D. T., Dibeltulo, S. and Van de Vijver, L. (2016) ‘Cinema heritage in Europe: preserving and sharing culture by engaging with film exhibition and audiences’, *Alphaville: Journal of Film and Screen Media*, 11, pp. 1–12. doi: 10.33178/alpha.11.00.

tangible forms of cinema culture. Some aspects of tangible heritage are frequently linked to intangible cultural heritage. As a result, the Convention includes intangible cultural heritage instruments, objects, artefacts, and cultural spaces in its definition. Within its social context, cinemagoing experiences are part of intangible cultural heritage as cultural practices and knowledge that are shared through generations. The 2003 Convention lists five domains of intangible cultural heritage, and cinema culture is one of the most widespread cases of ‘social practices, rituals and festive events.’

4. Safeguarding measures of cinema cultures as intangible cultural heritage

4.1. Institutional and human capacities

- One or more competent bodies for the safeguarding of cinema culture designated or established in line with national legislation on cultural heritage protection and international conventions is the key to sustainable governance of cinema heritage.
- Broad and inclusive involvement in cinema heritage safeguarding and management, particularly by the communities, groups and individuals concerned, should be fostered through consultative bodies or other coordination mechanisms. Inclusiveness should be understood as inclusive of all sectors and strata of society, including indigenous peoples, migrants and refugees, people of different ages and genders, persons with disabilities and members of vulnerable groups.
- Institutions, organizations and/or initiatives for cinema culture documentation should be fostered, and their materials should be utilized to support the continued practice and transmission of cinema heritage.
- Cultural centres, centres of expertise, research institutions, museums, archives, libraries, all kinds of cinema venues etc., should contribute to cinema heritage safeguarding and management.
- Tertiary education institutions can offer curricula in cinema culture on an inclusive basis.
- Community-based or NGO-based initiatives can provide training in cinema heritage safeguarding on an inclusive basis.
- Training programmes can be designed to provide capacity building in ICH addressed on an inclusive basis to those working in the fields of cinema culture and heritage.

4.2. Transmission and education

In order to be preserved, intangible cultural heritage must be relevant to its community, constantly recreated, and transmitted from generation to generation. The transfer of knowledge, skills, and meaning is central to the preservation of intangible cultural heritage. Education, both formal and nonformal, aims to help the public gain a better understanding of the value of cultural heritage and, as a result, to preserve and perpetuate cinema culture in everyday life.

- Practitioners and bearers should be involved inclusively in the design and development of cinema heritage education programmes and/or in actively presenting and transmitting their heritage.
- Extra-curricular activities concerning cinema culture and strengthening its transmission should be undertaken by communities, groups, NGOs or heritage institutions.
- School students can learn to respect and reflect on the cinema culture of their own community or group as well as the ICH of others through educational programmes and curricula.
- Educational programmes should be designed for the protection of cinema spaces and places of memory whose existence is necessary for expressing ICH.
- Post-secondary education institutions may offer curricula and degrees in the field of cinema culture that strengthen the practice and transmission of cinema heritage.
- Film festivals of all kinds, and the ones specifically designed for children and youngsters, are the bearers of cinema culture within generations.

- Regeneration activities of historic cinema spaces, such as regeneration of cinema venues with small interventions and past cinemagoing experiences by open-air film screenings, where available, and places of memories can be designed to transmit the heritage.

4.3. Inventorying and research

Inventories are integral to the safeguarding of cinema heritage.

- Communities, groups and relevant NGOs should work in collaborative and participatory platforms for establishing cinema heritage inventories, which informs and strengthens their safeguarding efforts.
- In this regard, developing participatory governance models and methods to address the challenge of establishing fair and feasible heritage community participation is central, including the practices and expressions of all sectors of society, all genders and all regions.
- Financial and other forms of support should be raised to foster research, scientific, technical and artistic studies, documentation and archiving, oriented towards safeguarding and to be carried out in conformity with relevant ethical principles.
- Research on cinema heritage should be conducted with community members through free, prior, sustained and informed consent.
- In conducting research, researchers can collaborate with institutions such as archives of all kinds, museums, and digital inventories (e.g., cultural mapping and GIS mapping); can conduct research within communities. In-depth interviews and oral history methodologies are integral to cinema heritage studies. Other research methodologies and techniques include, but are not limited to:
 - Focus group discussions
 - Demonstrations and re-enactments
 - Review of related research and literature
 - Employing methods of digital humanities
- Inventories are built up through a large collection of materials. Types of materials include, but are not limited to:
 - Textual records, including government documents, legal proceedings, institutional records, personal papers, diaries, and memoirs;
 - Electronic copies, microfilm and photographic reproductions;
 - Works on paper, including but not limited to announcements, advertisements, programming leaflets, posters and maps;
 - Footage and films;
 - Cinema and film magazines;
 - Audio and video interviews;
 - Books, pamphlets, manuscripts and transcripts;
 - Musical recordings and scores; and
 - Originals and print copies of photographs, photographic albums, transparencies and photograph negatives.
- Documentation and research findings should be accessible to communities, groups and individuals.
- The results of research, documentation and academic, technical and artistic studies on cinema heritage should be utilised to improve safeguarding both in urban and rural contexts.

4.4. Policies as well as legal and administrative measures

- Cultural policies and/or legal and administrative measures integrating cinema heritage and its safeguarding, and reflecting its diversity, should be established or revised and implemented in local contexts.

- These policies and measures include governance and transmission of cinema heritage. Therefore, education policies reflecting the diversity of cinema heritage and communities are key.
- Cultural policies and/or legal and administrative measures integrating cinema heritage and its safeguarding should be informed by the active participation of communities, groups and individuals.
- Favourable financial or fiscal measures or incentives should be established or revised to facilitate and/or encourage the practice and transmission of cinema heritage and increase the availability of resources required for its practice.

4.5. Awareness raising

According to the 2003 Convention, only intangible cultural heritage recognized by communities as their own and providing them with a sense of continuity and identity is to be safeguarded. The Convention defines 'recognition' as a formal or, more often, an informal process by which communities acknowledge that specific practices, expressions, representations, knowledge and skills, as well as associated instruments, objects, artefacts, and cultural spaces, are part of their cultural heritage.

- Awareness-raising actions should reflect the inclusive participation of communities, groups and individuals concerned.
- The free, prior, sustained and informed consent of communities, groups and individuals concerned should be secured for conducting awareness-raising activities concerning specific elements of their cinema heritage.
- Youth is integral to safeguarding cinema heritage. Youth should actively engage in awareness-raising activities, including collecting and disseminating information about the cinema heritage of their communities or groups.
- To raise awareness of the importance of ICH and its safeguarding, information and communication technologies and all forms of media, in particular new media, should be used widely. Media coverage raises awareness of the importance of cinema culture(s) and intangible cultural heritage.
- Academic, technical and artistic studies on cinema culture and cinema heritage safeguarding programmes and measures should be accessible to all parties.
- Performances, screenings and exhibitions are key actions for the multiplication of cinema heritage knowledge and instruments.
- Itineraries should be collected for possible tours in local contexts, and tours to be organized.
- The social impact of awareness-raising actions should be observed and/or studied in terms of continuity and engagement.

4.6. Engagement of communities, groups and individuals as well as other stakeholders

Safeguarding measures must always be developed and applied with the consent and involvement of the community itself. Cinema culture as intangible cultural heritage provides community members with a sense of continuity while also providing the resilience and dynamics needed to adapt to a rapidly growing cultural diversity.

- Communities, groups and individuals participate, on an inclusive basis and to the widest possible extent, in the safeguarding of cinema heritage in general and of specific elements of ICH, whether or not inscribed.
- Participation of all parties should be secured in all heritage-related activities, including research, such as employing crowdsourcing techniques to collect data.
- Collaboration of local authorities, NGOs, civil society actors and the private sector in the safeguarding of cinema heritage should be promoted.

- An enabling environment for communities, civil society bodies, scholars, experts, research institutions and centres of expertise to monitor and undertake scientific, technical and artistic studies on cinema heritage safeguarding should be secured.

4.7. International engagement

Collaboration with the international community for the care and sustainability of the cinema culture(s) is essential.

- International networking should be fostered among communities, groups and individuals, NGOs, experts, centres of expertise and research institutes, active in the field of cinema heritage.
- NGOs operating in the cinema heritage domain should be encouraged to accredit international heritage organizations and participate in their activities.
- Local, national and international events such as fairs, festivals, films, exhibitions, seminars, symposiums, workshops, training courses, and conferences should be encouraged, and the publication and dissemination of the materials, documents and other results of these events should be supported.
- States Parties should be encouraged to seek financial or technical assistance from the ICH Fund of UNESCO and other international programmes such as Creative Europe, Europa Nostra and to implement safeguarding programmes resulting from such assistance for cinema heritage.

5. Ethical Principles for Safeguarding Cinema Culture

The Ethical Principles for Safeguarding Intangible Cultural Heritage have been elaborated by UNESCO in the spirit of the 2003 Convention and existing international normative instruments protecting human rights.⁶

1. Communities, groups and, where applicable, individuals should have the primary role in safeguarding their own cinema heritage.
2. The right of communities, groups and, where applicable, individuals to continue the practices, representations, expressions, knowledge and skills necessary to ensure the viability of the cinema heritage should be recognized and respected.
3. Mutual respect as well as a respect for and mutual appreciation of cinema heritage, should prevail in interactions between States and between communities, groups and, where applicable, individuals.
4. All interactions with the communities, groups and, where applicable, individuals who create, safeguard, maintain and transmit cinema heritage should be characterized by transparent collaboration, dialogue, negotiation and consultation and contingent upon their free, prior, sustained and informed consent.
5. Access of communities, groups and individuals to the instruments, objects, artefacts, cultural spaces and places of memory whose existence is necessary for expressing the cinema heritage should be ensured, including in situations of armed conflict.
6. Each community, group or individual should assess the value of its own intangible cultural heritage, and this intangible cultural heritage should not be subject to external judgements of value or worth.
7. The communities, groups and individuals who create cinema heritage should benefit from the protection of the moral and material interests resulting from such heritage, and particularly from its use, research, documentation, promotion or adaptation by members of the communities or others.
8. The dynamic and living nature of intangible cultural heritage should be continuously respected. Authenticity and exclusivity should not constitute concerns and obstacles in the safeguarding of intangible cultural heritage.

⁶ https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts-2020_version-EN.pdf

9. Communities, groups, local, national and transnational organizations and individuals should carefully assess the direct and indirect, short-term and long-term, potential and definitive impact of any action that may affect the viability of intangible cultural heritage or the communities who practise it.
10. Communities, groups and, where applicable, individuals should play a significant role in determining what constitutes threats to their intangible cultural heritage, including the decontextualization, commodification and misrepresentation of it and in deciding how to prevent and mitigate such threats.
11. Cultural diversity and the identities of communities, groups and individuals should be fully respected. In respect of values recognized by communities, groups and individuals and sensitivity to cultural norms, specific attention to gender equality, youth involvement and respect for ethnic identities should be included in the design and implementation of safeguarding measures.
12. The safeguarding of intangible cultural heritage is of general interest to humanity and should therefore be undertaken through cooperation among bilateral, subregional, regional and international parties; nevertheless, communities, groups and, where applicable, individuals should never be alienated from their own intangible cultural heritage.

ADANA BIOSCOOP ERFGOED

Vrijwaringsrichtlijn

"Deze publicatie is tot stand gekomen met financiële steun van de Europese Unie. De inhoud ervan valt uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van Flying Balloon Children and Youth Association en weerspiegelt niet noodzakelijkerwijs de standpunten van de Europese Unie."

"This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Flying Balloon Children and Youth Association and do not necessarily reflect the views of the European Union."

Adana Bioscoop Erfgoed Project

Sinds de jaren zestig is het sociale en culturele leven in Adana gevormd rond bioscopen. Meer dan 130 zalen, voornamelijk openluchtbioscopen, en ongeveer 90 filmdistributiemaatschappijen waren in die periode in de stad actief. Het management van de zuidelijke regio met Adana als centrum - de voor deze regio unieke filmproductiewijze en complexe productiemethoden - was sterk genoeg om de nationale filmindustrie in de periode 1960-1980 te ondersteunen. Bovendien was Adana een sociaal veelgelaagde stad met veel culturele waarden en tradities. In deze periode was bioscoopbezoek de belangrijkste culturele activiteit voor mensen uit verschillende klassen en lagen van de stad. Parallel aan de economische ineenstorting van de stad - hoewel soms niet direct gerelateerd aan de financiële ineenstorting - verzwakte de filmindustrie van Adana echter, en de mislukking begon in het midden van de jaren zeventig. Na een reeks transformaties die het stadsbeeld vertroebelden, zijn de meeste filmzalen in de geschiedenis verdwenen.

Het Adana Bioscoop Erfgoed project, dat deze rijke filmgeschiedenis van de stad verkent, omvat de volgende activiteiten: 1. Onderzoek naar de ongeveer 120 jaar oude filmgeschiedenis van Adana, 2. Het identificeren en in kaart brengen van de filmzalen die van vroeger tot nu in Adana actief zijn, 3. Het uitstippelen van de Adana-bioscooptour en het opstellen van een catalogus, 4. Het organiseren van nationale en internationale academische workshops en conferenties over de filmgeschiedenis van Adana en, 5. Het uitvoeren van de activiteiten voor de erkenning van de bioscopen van Adana als cultureel erfgoed door samen te werken met deskundigen die de filmgeschiedenis bestuderen in Antwerpen en Gent, België. Dialoog over cinema als cultureel erfgoed: identificatie, erkenning en inventarisatie door de gemeenschap van bioscopen als immaterieel cultureel erfgoed in Adana via grensoverschrijdende dialoog (Adana Bioscoop Erfgoed) Project wordt gesteund in het kader van de "Subsidieregeling voor gemeenschappelijk cultureel erfgoed: Behoud en dialoog tussen Turkije en de EU II (CCH-II)", uitgevoerd door het ministerie van Cultuur en Toerisme met financiële steun van de Europese Unie. De "Subsidieregeling voor gemeenschappelijk cultureel erfgoed: Behoud en dialoog tussen Turkije en de EU II (CCH-II)" is gericht op de bevordering en verbetering van activiteiten op het gebied van gemeenschappelijk cultureel erfgoed die in partnerschap tussen Turkse en EU-organisaties worden uitgevoerd. Het ministerie van Cultuur en Toerisme is de verantwoordelijke instelling voor de technische uitvoering van het subsidieprogramma, terwijl de centrale eenheid Financiën en contracten de aanbestedende dienst is.

Het project wordt uitgevoerd door de Flying Balloon Child and Youth Association (Adana), en de partners zijn de Universiteit van Çukurova, de Universiteit van Antwerpen (België) en de Universiteit van Gent (België). De gemeente Adana en Sabri Şenevi Cine-House behoren tot de partners van het project.

1. Wat is immaterieel cultureel erfgoed (ICH)?

Dit document heeft tot doel plaatselijke overheden, community stakeholders, en vertegenwoordigers van onderwijs en jongeren bewust te maken van het belang van het behoud van filmcultuur als immaterieel erfgoed. Daartoe hoort het opstellen van inventarissen door de identificatie en documentatie van filmgerelateerde culturele praktijken, en het benadrukken van de belangrijke rol van cultureel erfgoed in de duurzame ontwikkeling op plaatselijk, nationaal en internationaal niveau.

De UNESCO definieert immaterieel cultureel erfgoed als "de praktijken, voorstellingen, uitingen, kennis, vaardigheden - alsook de instrumenten, voorwerpen, artefacten en culturele ruimten die daarmee verband houden - die gemeenschappen, groepen en in sommige gevallen individuen erkennen als deel van hun cultureel erfgoed. Dit immateriële culturele erfgoed, dat van generatie op generatie wordt overgedragen, wordt door gemeenschappen en groepen voortdurend herschapen in reactie op hun omgeving, hun interactie met de natuur en hun geschiedenis, en verschaft hun een gevoel van identiteit en continuïteit, waardoor het respect voor de culturele diversiteit en de menselijke creativiteit wordt bevorderd."⁸

2. Het UNESCO-verdrag ter bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed

Het verdrag is een internationaal rechtsinstrument dat in 2003 door de Algemene Vergadering van de UNESCO is aangenomen en door 180 landen over de hele wereld werd bekrachtigd (november 2021). Het is het eerste bindende multilaterale instrument voor de bescherming van immaterieel cultureel erfgoed en heeft vier hoofddoelstellingen:

- bescherming van immaterieel cultureel erfgoed door het blijven beoefenen en overdragen van erfgoed;
- de eerbiediging van het immaterieel cultureel erfgoed van de betrokken gemeenschappen, groepen en personen te waarborgen;
- het bewustzijn op lokaal, nationaal en internationaal niveau te vergroten van het belang van immaterieel cultureel erfgoed en de wederzijdse erkenning ervan te waarborgen; en
- het engagement en de internationale samenwerking voor bescherming tussen alle belanghebbenden op alle niveaus te versterken.

De Conventie legt de nadruk op het overdragen of doorgeven van erfgoed van generatie op generatie in plaats van het creëren van concrete manifestaties zoals ambachten, liederen, dansen of muziekinstrumenten.

3. Bioscoopcultuur als immaterieel cultureel erfgoed

De praktijk van het naar de cinema gaan (hierna: bioscoopbezoek) is een culturele en sociale praktijk die ruimtelijk gecontextualiseerd is. Volgens bovenstaande definitie heeft immaterieel cultureel erfgoed drie belangrijke componenten: een praktijk (actiedimensie), een culturele omgeving (ruimtelijke dimensie) en een gemeenschap van mensen (sociale dimensie). Als we die dimensies toepassen op filmgerelateerde activiteiten als culturele waarden, voldoen de activiteit en de ervaring van het bioscoopbezoek aan de eerste dimensie, historische bioscooplocaties aan de tweede, en de sociale context van het bioscoopbezoek en het bioscoopbezoek als gemeenschapsvormende activiteit aan de derde dimensie. Cinema als sociale en culturele praktijk en als kunstvorm wordt historisch gedeeld door en tussen generaties.

Volgens Ercole 'et al. heeft "onderzoek naar het bioscooppubliek het potentieel om de reikwijdte van het cultureel erfgoed te verbreden door het cinematografisch erfgoed op te nemen als een nieuwe culturele categorie, die betrekking heeft op bioscopen en de ervaring van het bioscoopbezoek als de

⁷ ICH: Immaterial cultural heritage, in het Nederlands: immaterieel cultureel erfgoed.

⁸ UNESCO (2003) The UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris: UNESCO.

sociale tegenhanger van film en filmmaken: in die zin wordt de consumptie van cultureel erfgoed een cultureel verschijnsel op zich." ⁹

Films spelen een belangrijke rol in het vastleggen en documenteren van de realiteit, zowel op collectief als op persoonlijk niveau, aangezien zij in het dagelijks leven op grote schaal worden verspreid en gedeeld tussen culturen. Bovendien kunnen bioscoopzalen worden beschouwd als tastbare vormen van filmcultuur. Sommige aspecten van tastbaar erfgoed zijn vaak verbonden met immaterieel cultureel erfgoed. Daarom zijn in de definitie van de Conventie ook instrumenten, voorwerpen, artefacten en culturele ruimten van het immaterieel cultureel erfgoed opgenomen. Filmervaringen maken deel uit van het immaterieel cultureel erfgoed als culturele praktijken en kennis die van generatie op generatie worden gedeeld. De Conventie van 2003 noemt vijf domeinen van immaterieel cultureel erfgoed, en filmcultuur is een van de meest voorkomende "sociale praktijken, rituelen en feestelijke gebeurtenissen".

4. Bescherming van filmculturen als immaterieel cultureel erfgoed

4.1. Institutionele en menselijke capaciteiten

- Een of meer bevoegde instanties voor het behoud van de filmcultuur die zijn aangewezen of opgericht overeenkomstig de nationale wetgeving inzake de bescherming van het cultureel erfgoed en de internationale verdragen, vormen de sleutel tot een duurzaam beheer van het cinematografisch erfgoed.
- Een brede en inclusieve betrokkenheid bij de bescherming en het beheer van het cinematografisch erfgoed, met name van de betrokken gemeenschappen, groepen en individuen, moet worden gestimuleerd via adviesorganen of andere coördinatiemechanismen. Inclusiviteit moet worden opgevat als betrokkenheid van alle sectoren en lagen van de samenleving, met inbegrip van inheemse volkeren, migranten en vluchtelingen, mensen van verschillende leeftijden en geslachten, personen met een handicap en leden van kwetsbare groepen.
- Instellingen, organisaties en/of initiatieven voor documentatie van de filmcultuur moeten worden aangemoedigd en hun materiaal moet worden gebruikt om de verdere beoefening en overdracht van het filmerfgoed te ondersteunen.
- Culturele centra, expertisecentra, onderzoeksinstituten, musea, archieven, bibliotheken, alle soorten filmzalen enz. moeten bijdragen tot de bescherming en het beheer van het cinematografisch erfgoed.
- Instellingen voor tertiair onderwijs kunnen op inclusieve basis curricula in filmcultuur aanbieden.
- Initiatieven van de samenleving of van NGO's kunnen op inclusieve basis opleiding verstrekken over de bescherming van het cinematografisch erfgoed.
- Er kunnen opleidingsprogramma's worden ontworpen om op inclusieve basis capaciteitsopbouw in ICH te bieden aan degenen die werkzaam zijn op het gebied van filmcultuur en erfgoed.

4.2. Overdracht en onderwijs

Om bewaard te blijven moet immaterieel cultureel erfgoed relevant zijn voor de gemeenschap, voortdurend worden gerecreëerd en van generatie op generatie worden overgedragen. De overdracht van kennis, vaardigheden en betekenis staan centraal in het behoud van immaterieel cultureel erfgoed. Onderwijs, zowel formeel als niet-formeel, heeft tot doel het publiek te helpen een beter inzicht te

⁹ Ercole, P., Gennari, D. T., Dibeltulo, S. and Van de Vijver, L. (2016) 'Cinema heritage in Europe: preserving and sharing culture by engaging with film exhibition and audiences', *Alphaville: Journal of Film and Screen Media*, 11, pp. 1–12. doi: 10.33178/alpha.11.00.

krijgen in de waarde van cultureel erfgoed en, als gevolg daarvan, de filmcultuur in het dagelijks leven te behouden en te bestendigen.

- Beoefenaars en dragers moeten op inclusieve wijze worden betrokken bij het ontwerp en de ontwikkeling van educatieve programma's inzake cinemaerfgoed en/of bij de actieve presentatie en overdracht van hun erfgoed.
- Buitenschoolse activiteiten betreffende de filmcultuur en de versterking van de overdracht ervan moeten worden ondernomen door gemeenschappen, groepen, NGO's of erfgoedinstellingen.
- Scholieren kunnen leren de bioscoopcultuur van hun eigen gemeenschap of groep en de ICH van anderen te respecteren en erover na te denken door middel van onderwijsprogramma's en leerplannen.
- Er moeten educatieve programma's worden ontworpen voor de bescherming van bioscoopruimten en plaatsen van herinnering waarvan het bestaan noodzakelijk is om ICH tot uitdrukking te brengen.
- Instellingen voor postsecundair onderwijs kunnen curricula en graden op het gebied van filmcultuur aanbieden die de praktijk en de overdracht van het filmerfgoed versterken.
- Alle soorten filmfestivals, en de festivals die speciaal voor kinderen en jongeren zijn bedoeld, zijn de dragers van de filmcultuur binnen generaties.
- Regeneratieactiviteiten van historische bioscoopruimten, zoals de regeneratie van bioscoopzalen met kleine ingrepen en vroegere bioscoopervaringen door filmvertoningen in de open lucht, waar beschikbaar, en plaatsen van herinnering kunnen worden ontworpen om het erfgoed door te geven.

4.3. Inventarisatie en onderzoek

Inventarissen zijn essentieel voor het behoud van het cinematografisch erfgoed.

- Gemeenschappen, groepen en betrokken NGO's moeten in samenwerkings- en participatieplatforms werken aan het opstellen van inventarissen van het cinematografisch erfgoed, die hun inspanningen voor de bescherming van het erfgoed informeren en versterken.
- In dit verband staat de ontwikkeling van participatieve bestuursmodellen en -methoden om de uitdaging van een eerlijke en haalbare participatie van de erfgoedgemeenschap aan te gaan centraal, met inbegrip van de praktijken en uitingen van alle sectoren van de samenleving, alle geslachten en alle regio's.
- Er moeten financiële en andere vormen van steun worden verleend ter bevordering van onderzoek, wetenschappelijke, technische en artistieke studies, documentatie en archivering, die gericht zijn op bescherming en uitgevoerd moeten worden overeenkomstig de relevante ethische beginselen.
- Onderzoek naar cinematografisch erfgoed moet worden uitgevoerd met de leden van de gemeenschap op basis van vrije, voorafgaande, duurzame en geïnformeerde toestemming.
- Bij het uitvoeren van onderzoek kunnen onderzoekers samenwerken met instellingen zoals allerlei archieven, musea en digitale inventarissen (bv. cultural mapping en GIS mapping); ze kunnen onderzoek doen binnen gemeenschappen. Diepgaande interviews en oral history methodologieën maken integraal deel uit van studies over cinematografisch erfgoed. Andere onderzoeksmethoden en -technieken omvatten, maar zijn niet beperkt tot:
 - Focusgroepgesprekken
 - Demonstraties en re-enactments
 - Overzicht van verwant onderzoek en literatuur
 - Gebruik van methoden uit de digitale geesteswetenschappen
- Voorraden worden opgebouwd door middel van een grote verzameling materialen. Soorten materialen omvatten, maar zijn niet beperkt tot:
 - Tekstuele documenten, waaronder overheidsdocumenten, juridische procedures, institutionele documenten, persoonlijke papieren, dagboeken en memoires;

- Elektronische kopieën, microfilm en fotografische reproducties;
- Werken op papier, met inbegrip van maar niet beperkt tot aankondigingen, advertenties, programmabrochures, posters en kaarten;
- Beelden en films;
- En filmtijdschriften;
- Audio- en video-interviews;
- Boeken, pamfletten, manuscripten en afschriften;
- Muziekopnames en partituren; en
- Originelen en afdrukken van foto's, fotoalbums, transparanten en fotonegatieven.
- Documentatie en onderzoeksresultaten moeten toegankelijk zijn voor gemeenschappen, groepen en individuen.
- De resultaten van onderzoek, documentatie en academische, technische en artistieke studies over het cinematografische erfgoed moeten worden benut om de bescherming van het erfgoed zowel in de stedelijke als in de plattelandcontext te verbeteren.

4.4. Beleid en wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen

- Cultuurbeleid en/of wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen die het cinematografisch erfgoed en de bescherming ervan integreren en de diversiteit ervan weerspiegelen, moeten worden opgesteld of herzien en in de lokale context worden uitgevoerd.
- Dit beleid en deze maatregelen omvatten het beheer en de overdracht van het cinematografisch erfgoed. Daarom is een onderwijsbeleid dat de diversiteit van het cinematografisch erfgoed en de gemeenschappen weerspiegelt, van essentieel belang.
- Cultuurbeleid en/of wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen voor de integratie van het cinematografisch erfgoed en de vrijwaring ervan moeten gebaseerd zijn op de actieve deelname van gemeenschappen, groepen en individuen.
- Er moeten gunstige financiële of fiscale maatregelen of stimulansen worden vastgesteld of herzien om de beoefening en overdracht van het cinematografisch erfgoed te vergemakkelijken en/of aan te moedigen en de beschikbaarheid van de voor de beoefening vereiste middelen te vergroten.

4.5. Bewustmaking

Volgens het verdrag van 2003 moet alleen immaterieel cultureel erfgoed dat door gemeenschappen als hun eigen erfgoed wordt erkend en hun een gevoel van continuïteit en identiteit geeft, worden beschermd. De conventie definieert "erkenning" als een formeel of, vaker nog, een informeel proces waarbij gemeenschappen erkennen dat specifieke praktijken, uitdrukkingen, voorstellingen, kennis en vaardigheden, alsook bijbehorende instrumenten, voorwerpen, artefacten en culturele ruimten deel uitmaken van hun cultureel erfgoed.

- Bewustmakingsacties moeten de inclusieve deelname van de betrokken gemeenschappen, groepen en individuen weerspiegelen.
- De vrije, voorafgaande, duurzame en geïnformeerde toestemming van de betrokken gemeenschappen, groepen en individuen moet worden verkregen voor het uitvoeren van bewustmakingsactiviteiten betreffende specifieke elementen van hun cinematografisch erfgoed.
- De jeugd is essentieel voor het behoud van het cinematografisch erfgoed. Jongeren moeten actief deelnemen aan bewustmakingsactiviteiten, waaronder het verzamelen en verspreiden van informatie over het cinematografisch erfgoed van hun gemeenschappen of groepen.
- Om het bewustzijn van het belang van ICH en de bescherming ervan te vergroten, moet op grote schaal gebruik worden gemaakt van informatie- en communicatietechnologieën en alle vormen van media, met name de nieuwe media. Media-aandacht vergroot het bewustzijn van het belang van filmcultuur(s) en immaterieel cultureel erfgoed.

- Academische, technische en artistieke studies over de filmcultuur en de programma's en maatregelen ter bescherming van het cinematografisch erfgoed moeten voor iedereen toegankelijk zijn.
- Voorstellingen, vertoningen en tentoonstellingen zijn belangrijke acties voor de verspreiding van kennis en instrumenten van het cinematografisch erfgoed.
- Er moeten routes worden verzameld voor mogelijke rondleidingen in de lokale context, en rondleidingen moeten worden georganiseerd.
- Het sociale effect van bewustmakingsacties moet worden geobserveerd en/of bestudeerd in termen van continuïteit en betrokkenheid.

4.6. Betrokkenheid van gemeenschappen, groepen en individuen en andere belanghebbenden

Beschermingsmaatregelen moeten altijd met instemming en betrokkenheid van de gemeenschap zelf worden ontwikkeld en toegepast. Bioscoopcultuur als immaterieel cultureel erfgoed geeft de leden van de gemeenschap een gevoel van continuïteit en biedt tegelijkertijd de veerkracht en dynamiek die nodig is om zich aan te passen aan een snelgroeiende culturele diversiteit.

- Gemeenschappen, groepen en individuen nemen op inclusieve basis en in zo ruim mogelijke mate deel aan de bescherming van het cinematografisch erfgoed in het algemeen en van specifieke elementen van het ICH, al dan niet ingeschreven.
- Alle partijen moeten deelnemen aan alle erfgoed gerelateerde activiteiten, inclusief onderzoek, zoals het gebruik van crowdsourcingtechnieken om gegevens te verzamelen.
- De samenwerking tussen lokale autoriteiten, NGO's, actoren van het maatschappelijk middenveld en de particuliere sector bij de bescherming van het cinematografisch erfgoed moet worden bevorderd.
- Er moet worden gezorgd voor een klimaat dat gemeenschappen, instanties uit het maatschappelijk middenveld, wetenschappers, deskundigen, onderzoeksinstituten en expertisecentra in staat stelt wetenschappelijke, technische en artistieke studies over de bescherming van het cinematografisch erfgoed te volgen en uit te voeren.

4.7. Internationaal engagement

Samenwerking met de internationale gemeenschap voor de zorg voor en de duurzaamheid van de filmcultuur(en) is essentieel.

- Internationale netwerkvorming tussen gemeenschappen, groepen en individuen, NGO's, deskundigen, expertisecentra en onderzoeksinstituten die actief zijn op het gebied van het cinematografisch erfgoed moet worden bevorderd.
- NGO's die actief zijn op het gebied van het cinematografisch erfgoed moeten worden aangemoedigd om internationale erfgoedorganisaties te erkennen en aan hun activiteiten deel te nemen.
- Lokale, nationale en internationale evenementen zoals beurzen, festivals, films, tentoonstellingen, seminars, symposia, workshops, opleidingscursussen en conferenties moeten worden aangemoedigd, en de publicatie en verspreiding van materiaal, documenten en andere resultaten van deze evenementen moet worden gesteund.
- De verdragsluitende staten moeten worden aangemoedigd financiële of technische bijstand te vragen van het ICH-fonds van de UNESCO en van andere internationale programma's zoals Creatief Europa en Europa Nostra, en de uit die bijstand voortvloeiende programma's voor het behoud van het cinematografisch erfgoed uit te voeren.

5. Ethische beginselen voor de bescherming van de filmcultuur

De ethische beginselen voor de bescherming van immaterieel cultureel erfgoed zijn door de UNESCO uitgewerkt in de geest van het verdrag van 2003 en de bestaande internationale normatieve instrumenten ter bescherming van de mensenrechten.

1. Gemeenschappen, groepen en, indien van toepassing, individuen moeten de hoofdrol spelen bij de bescherming van hun eigen cinematografisch erfgoed.
2. Het recht van gemeenschappen, groepen en, indien van toepassing, individuen om de praktijken, voorstellingen, uitingen, kennis en vaardigheden die nodig zijn om de levensvatbaarheid van het cinematografisch erfgoed te garanderen, voort te zetten, moet worden erkend en gerespecteerd.
3. Wederzijds respect en respect voor en wederzijdse waardering van het cinematografisch erfgoed moeten prevaleren in de interacties tussen staten en tussen gemeenschappen, groepen en, indien van toepassing, individuen.
4. Alle interacties met de gemeenschappen, groepen en, indien van toepassing, individuen die het cinematografische erfgoed creëren, beschermen, onderhouden en overdragen, moeten worden gekenmerkt door transparante samenwerking, dialoog, onderhandeling en overleg en zijn afhankelijk van hun vrije, voorafgaande, duurzame en geïnformeerde toestemming.
5. De toegang van gemeenschappen, groepen en individuen tot de instrumenten, voorwerpen, artefacten, culturele ruimten en geheugenplaatsen waarvan het bestaan noodzakelijk is voor de uitdrukking van het cinematografisch erfgoed, moet worden gewaarborgd, ook in situaties van gewapend conflict.
6. Elke gemeenschap, groep of individu moet de waarde van zijn eigen immaterieel cultureel erfgoed beoordelen, en dit immaterieel cultureel erfgoed mag niet worden onderworpen aan externe beoordelingen van waarde of waarde.
7. De gemeenschappen, groepen en individuen die het cinematografische erfgoed creëren, moeten profiteren van de bescherming van de morele en materiële belangen die uit dit erfgoed voortvloeien, en met name van het gebruik, het onderzoek, de documentatie, de bevordering of de aanpassing ervan door leden van de gemeenschappen of anderen.
8. De dynamische en levende aard van het immaterieel cultureel erfgoed moet voortdurend worden gerespecteerd. Authenticiteit en exclusiviteit mogen bij de bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed geen bezwaren en belemmeringen vormen.
9. Gemeenschappen, groepen, lokale, nationale en transnationale organisaties en individuen moeten zorgvuldig de directe en indirecte, korte- en langetermijn-, potentiële en definitieve gevolgen beoordelen van elke actie die de levensvatbaarheid van het immaterieel cultureel erfgoed of de gemeenschappen die het beoefenen, kan aantasten.
10. Gemeenschappen, groepen en, indien van toepassing, individuen moeten een belangrijke rol spelen bij het bepalen van wat bedreigingen zijn voor hun immaterieel cultureel erfgoed, met inbegrip van decontextualisering, commodificatie en misrepresentatie ervan, en bij het nemen van beslissingen over hoe dergelijke bedreigingen kunnen worden voorkomen en beperkt.
11. De culturele diversiteit en de identiteit van gemeenschappen, groepen en individuen moeten ten volle worden geëerbiedigd. Met inachtneming van door gemeenschappen, groepen en individuen erkende waarden en gevoeligheid voor culturele normen, moet bij het ontwerpen en uitvoeren van vrijwaringsmaatregelen specifieke aandacht worden besteed aan gendergelijkheid, betrokkenheid van jongeren en respect voor etnische identiteiten.
12. De bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed is van algemeen belang voor de mensheid en dient derhalve te geschieden via samenwerking tussen bilaterale, subregionale, regionale en internationale partijen; gemeenschappen, groepen en, in voorkomend geval, individuen mogen evenwel nooit van hun eigen immaterieel cultureel erfgoed worden vervreemd.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

AİLE AKINCILAR AKKAPI ALEMDAR ALİM
ALSARAY AMFİ-TİYATRO AR ARI ARIPLEX
ARZU ASRİ ATLAS AVŞAR BAĞDAT
BAHAR BARBOROS BARKAL BAYKAL
BULVAR CEMALPAŞA CİNEMA PİNK
CİNEMAXİMUM CİNENS ÇAMLI ÇELİK
ÇİÇEK CEP SİNEMASI DENİZLİ DERYA
DÜNYA ELHAMRA EMEK ERCİYES
ESENDAM FİLİZ FERAH GALLERİA GAR
GİRNE GÜLERÖZ GÜNEŞLİ GÜNEY HALK
HALKEVİ IRMAK IŞIK İNCİ İPEK İSTANBUL
İSTİKLÂL KANAL KELEBEK KENT KERVAN
KİREMİTHANE KONAK KÖPRÜLÜ KÖSE
KÖŞK LÂLE LEVENT LÜKS MARMARA
MAVİ KÖŞK MEHTAP MELEK METRO
METROPOL MİLLET BAĞÇESİ MİMAR
SİNAN MİNE NARLIÇA NERGİS NUR
NURAL OLGUN ÖZGÜR SİNEMATEK
ÖZEN ÖZSARAY PARK POLAT RENK RUM
SEHER SEMA SES SET SEYHAN SİNEMA
EVİ SİTE İF STÜDYO SULAR SUN SÜMER
ŞAFAK ŞAHİNLER ŞAN ŞEHİR ŞORAY
ŞÖLEN TAHSİLLİ TAN TERAS TÜREN
TÜRK OCAĞI ÜNAL VENÜS YAVUZLAR
YENİ SİNEMA YEŞİLEVLER YILDIZ
YILMAZLAR AİLE ZAFER

www.cinemap.org

www.cineheritage.org

Ortak Kültür Mirası: Türkiye ve AB Arasında Koruma ve Diyalog-II (CCH-II) Hibe Programı
Grant Scheme for Common Cultural Heritage: Preservation and dialogue between Turkey and the EU-II (CCH-II)

"Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Uçan Balon Çocuk ve Gençlik Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir."

"This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Flying Balloon Children and Youth Association and do not necessarily reflect the views of the European Union."

